

Uchwała Nr 145/2024
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 8 sierpnia 2024 r.

**dotycząca projektu ustawy o zmianie ustawy o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju
oraz niektórych innych ustaw**

Po rozpatrzeniu, na wniosek Dariusza Wieczorka Ministra Nauki **projektu ustawy o zmianie ustawy o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju oraz niektórych innych ustaw** (pismo z dnia 18 lipca 2024 r. (DP-WLN.0231.9.2024.AL), stosownie do art. 329 ust. 2 pkt 3) ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2024 r. poz. 124, z późn. zm.), Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej Rada Główna lub RGNiSW) **przedstawia następującą opinię.**

Projektowana ustawa o zmianie ustawy o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju oraz niektórych innych ustaw ma wprowadzić zmiany w następujących ustawach:

- 1) ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (Dz. U. z 2022 r. poz. 2279, z późn. zm.);
- 2) ustawie z dnia 18 września 2001 r. o Fundacji – Zakłady Kórnickie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1705);
- 3) ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. z 2024 r. poz. 534);
- 4) ustawie z dnia 7 lipca 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 843);
- 5) ustawie z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz. U. z 2024 r. poz. 925).

W opinii Rady Głównej, biorąc pod uwagę prawidłowość prowadzenia procesu legislacyjnego, niewłaściwe jest łączenie w jednym akcie prawnym zmian wielu innych aktów prawnych, które to zmiany nie są od siebie zależne. Rada wielokrotnie zwracała uwagę na ten aspekt.

Ad 1. Przesłanką do nowelizacji **ustawy o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (NCBR)** jest próba uporządkowania spraw związanych z powoływaniem przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki Dyrektora NCBR, a także kwestie dotyczące zmiany sposobu wyłaniania członków Rady NCBR przez ministra oraz zmiana sposobu ustalania długości trwania kadencji członków Rady NCBR.

Rada zgadza się z przedstawioną w uzasadnieniu projektu opinią, że przewidziane obecnie w ustawie zasady odwoływania Dyrektora NCBR i jego zastępców nie dają odpowiednio ministrowi i Dyrektorowi NCBR możliwości szybkiego i elastycznego reagowania na potencjalne nieprawidłowości w działalności NCBR, zwłaszcza będące następstwem uchybień w pracy kierownictwa NCBR. W związku z tym Rada pozytywnie opiniuje propozycję (art. 1), że kandydata na stanowisko Dyrektora NCBR, powoływanego przez ministra, wyłania się w drodze konkursu przeprowadzonego przez komisję konkursową powołaną przez ministra, w trybie określonym w regulaminie konkursu. Projekt ustawy przewiduje ponadto analogiczne przepisy w odniesieniu do trybu powoływania przez Dyrektora NCBR jego zastępców, którzy mają być wyłaniani w drodze konkursu przeprowadzonego przez komisję konkursową powołaną przez Dyrektora NCBR, co także znajduje poparcie Rady.

W propozycji zmian ustawowych dostrzeżony został również problem liczby zastępców Dyrektora NCBR (art. 1), która w opinii Wnioskodawcy jest niewystarczająca i wpływa

negatywnie na efektywność i sprawność realizacji zadań przez tę agencję. Zaproponowano zwiększenie (z dwóch do trzech) maksymalnej liczby zastępców Dyrektora NCBR w celu usprawnienia i poprawy efektywności pracy NCBR dzięki, jak argumentowano – lepszemu podziałowi obowiązków w kierownictwie agencji. W uzasadnieniu nie wskazano jednak zakresów obowiązków zastępców Dyrektora NCBR.

Rada nie wnosi uwag co do propozycji zmian zasady uzyskiwania zgody na rozporządzanie majątkiem NCBR o wartości przekraczającej 200 000 zł (art. 6). Wydaje się, że biorąc pod uwagę konieczność uzyskania zgody odpowiednio ministra albo Prezesa Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, zgoda samej Rady NCBR jest już nadmiarowa.

Rada rozumie wątpliwości dotyczące sposobu wyłaniania kandydatów na członków Rady NCBR reprezentujących środowiska naukowe oraz społeczno-gospodarcze i finansowe (art. 7). Natomiast zaproponowane rozwiązanie jest wyraźnie centralizacyjne: proponuje się, aby w miejsce dotychczasowego sposobu powoływania przez ministra członków Rady NCBR (polegającego na uprzednim wskazaniu kandydatów przez środowiska naukowe oraz społeczno-gospodarcze i finansowe) minister miał możliwość bezpośredniego wyboru członków Rady NCBR spośród osób reprezentujących te środowiska. Zdaniem Rady rozwiązanie hybrydowe, łączące możliwość wskazania kandydatów przez środowiska naukowe, społeczno-gospodarcze i finansowe oraz możliwość bezpośredniego wyboru członków Rady NCBR przez ministra spośród osób reprezentujących środowiska naukowe, gospodarcze i finansowe, z ostateczną decyzją w rękach ministra, byłoby zdecydowanie lepsze.

Proponowany w art. 9 ust. 2 przepis, że Minister może odwołać Dyrektora lub zastępcę Dyrektora w przypadku utraty zaufania, jest zdaniem Rady zbyt subiektywny. Przepis mówiący, że Minister może odwołać Dyrektora lub zastępcę Dyrektora w przypadku stwierdzenia okoliczności, które wskazują na brak prawidłowej lub sprawnej realizacji zadań Centrum jest wystarczający do wyrażenia zaplanowanego w tej zmianie działania odwoławczego.

Problemem dodatkowym podnoszonym w propozycjach zmian ustawowych jest również wprowadzenie możliwości tworzenia w różnych regionach kraju oddziałów zamiejscowych NCBR jako jego komórek organizacyjnych (art. 1). Wątpliwości budzi jednak uzasadnienie dla tej propozycji polegającej na częściowej decentralizacji realizacji zadań NCBR i ułatwienie potencjalnej współpracy z podmiotami powoływanymi przez jednostki samorządu terytorialnego (zwłaszcza na szczeblu wojewódzkim), których celem jest wspieranie badań i rozwoju oraz komercjalizacji wyników badań naukowych. Zmiana budzi obawy o nadmiarową rozbudowę administracji NCBR przy braku spodziewanych efektów lokalnych wynikających z wciąż niezbędnej i przeważającej konieczności zapewnienia funkcjonowania ogólnokrajowego

Ad 2. Fundacja Zakłady Kórnickie (FZK) zawdzięcza swoje powstanie darowiźnie rodziny Zamojskich, która należącej do nich majątek przekazała w całości Narodowi Polskiemu.

Fundację powołano mocą specjalnej ustawy z dnia 30 lipca 1925 roku (za rok będą obchody stulecia), a wolą Darczyńców było, aby majątek FZK był niepodzielony i przeznaczony na cele opisane w tej ustawie. Fundacja już prawie 100 lat działa zgodnie z życzeniem Darczyńców. Sejm intencje fundatorów zaaprobował – Miało to uchronić Fundację przed ingerencją w jej funkcjonowanie władzy państwowej. Sejm restytuował tę Fundację ustawą sejmową podpisaną w dniu 11 października 2001 r. przez Prezydenta RP. Fundacja bardzo dobrze funkcjonuje i wypełnia swoje zadania statutowe. Przykładem jest rozbudowa domu seniora w Jarosławcu gm. Środa Wielkopolska, wspieranie szkolnictwa

średniego poprzez przyznawanie stypendiów uczniom szkół średnich, utrzymywanie Zamku w Kórniku, pomoc w podnoszeniu wartości majątku Zakładów Kórnickich i wiele innych.

Proponowane zmiany w składzie Rady Kuratorów powodują, że przedstawiciele ministerstw będą mieli bezwzględną większość (7 przedstawicieli ministerstw na 13 osób), co nie jest zgodne z intencją Darczyńców. Rada powinna pozostać organem eksperckim, wspieranym przez przedstawicieli rządu.

Do tej pory w Radzie Kuratorów byli po jednym przedstawicielu: Prezydenta RP, Prymasa Polski, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, ministra ds. aktywów państwowych, Wojewody Wielkopolskiego, burmistrza miasta Kórnik, burmistrza miasta Środy Wielkopolskiej, Polskiej Akademii Nauk i Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wypełniali oni ustawowo określone cele działania Zakładów bez zarzutów, zgodnie z wolą Darczyńców.

Nieuzasadniona jest proponowana zmiana w art. 10 ust. 2 dotycząca powoływania członków Rady Kuratorów i zwiększenie jej liczby z 10 do 13. Niezrozumiałe jest w uzasadnieniu stwierdzenie, że „w celu zapobieżenia nadmiernemu wzrostowi liczby członków Rady Kuratorów zaproponowano rezygnację w tym gremium z przedstawiciela Wojewody Wielkopolskiego”. To właśnie przedstawiciele województwa wielkopolskiego najlepiej orientują się w potrzebach regionu objętych działalnością Fundacji. Dlatego rezygnacja z przedstawiciela Wojewody Wielkopolskiego jest nieuzasadniona, jak również zwiększenie liczby członków z wymienionych ministerstw.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 obecnej ustawy to minister właściwy ds. nauki sprawuje nadzór nad Zakładami i to wystarcza do powołania Rady Kuratorów, którą zatwierdza minister po otrzymaniu nazwisk poszczególnych przedstawicieli w Radzie Kuratorów. Tak więc Minister ds. nauki ma kontrolę nad Fundacją. Ponadto w Statucie Fundacji napisano, że członków Rady Kuratorów powołuje minister spośród kandydatów wskazanych przez odpowiednie osoby funkcyjne czy instytucje. Zdaniem Rady nie ma potrzeby zmiany tych zapisów.

W Art. 2 ust. 1) nie podano uzasadnienia odnośnie do przyczyn odwoływania członków Rady przez ministra. Proponuje się dodanie w punkcie 3 powodów, dla których minister może odwołać członka Rady, np. przez długotrwałe niewypełnianie obowiązków członka Rady, konflikty z prawem, czy utrata zaufania.

Po przeanalizowaniu propozycji zmian **RGNiSW negatywnie opiniuje przedstawiony projekt nowelizację ustawy o Fundacji – Zakłady Kórnickie.**

Ad 3. W odniesieniu do **ustawy o instytutach badawczych** zaproponowane zostało rozwiązanie problemu braku kwalifikacji naukowych dyrektora instytutu badawczego. Podniesienie wymagań posiadania przez dyrektora stopnia naukowego doktora jest zasadne, natomiast *doświadczenie 3 lat pracy w zawodzie*, to zdaniem Rady Głównej, zbyt ograniczone wymagania odnośnie do zastępcy dyrektora instytutu badawczego. Rada Główna wnioskuję o zmianę przepisu w następujący sposób:

w art. 27, po ust. 1b dodaje się ust. 1c w brzmieniu:

„1c. Zastępcą dyrektora może być osoba, która:

- 1) posiada co najmniej tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny;
- 2) korzysta z pełni praw publicznych;
- 3) posiada co najmniej 6-letnie doświadczenie zawodowe w tym co najmniej 3-letni staż pracy na stanowisku kierowniczym;
- 4) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.”

Ważnym problemem jest potrzeba zapewnienia stabilnego finansowania bieżącej działalności instytutów, które opiera się przede wszystkim na przychodach z własnej działalności. Pozytywnie należy zatem ocenić możliwość przyznania instytutowi przez ministra nadzorującego dotacji podmiotowej na dofinansowanie bieżących kosztów działalności, w tym na zatrudnienie i rozwój zawodowy pracowników instytutu (art. 18) oraz wskazanie możliwości pozyskiwania dodatkowych zleceń. Natomiast zmiana dotycząca możliwości nałożenia na instytut dodatkowych zadań poza planem działalności albo z zakresu administracji rządowej (art. 37 ust. 1 oraz ust. 1b) powinna zawierać także wymóg wskazanie źródła finansowania tych dodatkowych zadań.

Wątpliwość budzi art. 10 nowelizowanej ustawy, w którym określono, że dyrektorzy instytutów badawczych oraz ich zastępcy nie spełniający warunków niniejszej ustawy *mogą pełnić swoje funkcje przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy*. **Rada Główna poddaje pod rozagę skrócenie tego okresu, w taki sposób, aby w ciągu roku od wejścia w życie ustawy, w tych instytutach, w których dyrektor i jego zastępcy nie spełniają warunku ustawowego, doprowadzić do zgodności z ustawą.**

Ad 4. W ustawie o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA) wprowadzono zmiany dotyczące powoływania i odwoływania dyrektora przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, co należy ocenić pozytywnie.

Jednocześnie w opinii Rady Głównej, wskazane jest, w odniesieniu do dyrektora NAWA i jego zastępców, podniesienie wymagań:

- w wypadku dyrektora warunkiem powinno być posiadanie stopnia naukowego doktora,
- dla zastępców dyrektora (art. 8) należałoby wskazać, że wymogiem jest (jak obecnie) ukończenie studiów 2 stopnia lub jednolitych magisterskich.

Ad 5. W ustawie o Sieci Badawczej Łukasiewicz proponowana jest rezygnacja z określania kadencji Prezesa i Wiceprezesów Centrum Łukasiewicz oraz dyrektorów i zastępców dyrektorów instytutów Sieci, a także uchylenie przepisów art. 15 ust. 1–3 dotyczących przyczyn odwołania Prezesa i Wiceprezesów oraz art. 25 ust. 1–4 dotyczących przyczyn odwołania dyrektora instytutu Sieci i jego zastępców.

Dodatkowo proponowane jest uchylenie art. 12 i art. 22 dotyczących umowy o zarządzanie Siecią i odpowiednio umowy o zarządzanie instytutem Sieci a stosunek pracy z Prezesem i Wiceprezesami Centrum Łukasiewicz oraz z dyrektorami i zastępcami dyrektorów instytutów Sieci zostanie nawiązany na podstawie powołania.

Rada Główna **nie zgłasza uwag** w przedmiotowym zakresie zmian tej ustawy.

Uchwałę otrzymuje Minister Nauki.

Wiceprzewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Prof. Stanisław Kistryn